

Sygn. akt I ACa 226/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 sierpnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA – Zbigniew Stefan Cendrowski (spr.)

Sędzia SA – Maciej Dobrzyński

Sędzia SA – Przemysław Kurzawa

Protokolant – st. sekr. sąd. Aneta Zembrzaska

po rozpoznaniu w dniu 6 sierpnia 2013 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) sp. z o.o. w W.

przeciwko Skarbowi Państwa - Ministrowi Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej i Prezydentowi Miasta C.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 2 lipca 2012 r. sygn. akt I C 120/12

1. oddala apelację;

2. zasądza od (...) sp. z o.o. w W. na rzecz Skarbu

Państwa – Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 5.400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

UZASADNIENIE

Pozwem z 27 stycznia 2012 r. (...) sp. z o.o. wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa - Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej oraz Prezydenta Miasta C. kwoty 250.000 zł tytułem odszkodowania za szkodę poniesioną przez powoda jako udziałowca (...) sp. z o.o. na skutek katastrofy budowlanej mającej miejsce w dniu 28 stycznia 2006 r. wraz z ustawowymi odsetkami od 10 kwietnia 2009 r.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa w całości.

Wyrokiem z dnia 2 lipca 2012 r. Sąd Okręgowy oddalił powództwo oraz zasądził od (...) sp. z o.o. w W. na rzecz Skarbu Państwa - Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 7 200 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny.

(...) sp. z o.o. w W. na podstawie umowy z 11 stycznia 2006 r. nabyła od G. S. 13 udziałów w spółce (...) sp. z o.o. w K. za cenę 250.000 zł. Umową bez daty, (...) sp. z o.o. w W. nabyło od Regionalnej Izby Gospodarczej w K. 1 udział w

spółce (...) sp. z o.o. za cenę 1.000 zł. Właścicielem nieruchomości położonej przy ulicy (...) w C. jest Skarb Państwa. Na nieruchomości przy ul. (...) został zbudowany przez (...) sp. z o.o. pawilon wystawowy nr 1. W dniu 28 stycznia 2006 r. miała miejsce katastrofa budowlana, doszło do zawalenia się pawilonu wystawienniczego nr 1. Przyczynami katastrofy były błędy projektowe: obliczeniowe i konstrukcyjne, a także błędy wykonawcze oraz niewłaściwe użytkowanie obiektu przy nadmiernym obciążeniu śniegiem.

Na podstawie powyższe stanu faktycznego Sąd Okręgowy dokonał następujących ustaleń.

Sąd uznał, że powództwo podlegało oddaleniu. Uznając oczywistą bezzasadność żądania Sąd przyjął, iż powód nie jest osobą która poniosła szkodę w wyniku zawalenia się budowli. Za podmiot taki, czyli poszkodowanego, można by uznać spółkę (...) sp. z o.o. Zdaniem Sądu udziałowiec spółki nie ma skutecznego względem sprawcy szkody roszczenia o naprawienie szkody polegającej na zmniejszeniu wyceny jego udziału. Należy nadmienić, iż każdy udziałowiec spółki, uznając iż poniosła ona szkodę mógł podjąć działania obligujące zarząd spółki do uzyskania odszkodowania. W razie zaniechania takiego obowiązku, zarząd spółki ponosi odpowiedzialność przed spółką i jej udziałowcami. Chociażby już ten aspekt sprawy przełamuje twierdzenie powoda o istnieniu adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy zawaleniem się hali wystawienniczej a spadkiem wartości jego udziałów. Uznanie stanowiska powoda wskazującego na brak przepisów wyłączających możliwość dochodzenia przez współnika odszkodowania z tytułu uszczerbku majątkowego na skutek spadku wartości udziałów wynikającego z deliktu, prowadziłoby do niczym nie uzasadnionego rozszerzenia kręgu „poszkodowanych”, których szkoda nie byłaby bezpośrednim wynikiem zdarzenia sprawczego. Sąd podniósł, że art. 434 k.c. dotyczy innych stanów faktycznych, niż wskazany w uzasadnieniu pozwu. Powód upatrywał źródła szkody w utracie składnika majątkowego przez spółkę, co znajduje się poza zasięgiem dyspozycji art. 434 k.c. Przepis ten mówi o szkodzie wyrządzonej przez zawalenie się budowli a nie o szkodzie polegającej na zawaleniu się budowli, która legła u podstaw sporu. Zawalenie się pawilonu nie wywołało szkody wskazanej w pozwie, lecz samo w sobie stanowiło szkodę w majątku spółki. Taka szkoda może być rozpatrywana w świetle art. 415 k.c., lecz strona powodowa zdecydowała się nie prowadzić postępowania dowodowego w celu wykazania przesłanek odpowiedzialności wynikających z tego przepisu.

Sąd wskazał także, że dodatkowo za wykluczeniem odpowiedzialności pozwanego przemawia fakt, iż jak wynika ze złożonych do akt ekspertyz tylko i wyłącznie działania i zaniechania faktycznego posiadacza hali wystawienniczej doprowadziły do utraty tego składnika majątkowego przez spółkę. Doszło do zdarzenia za które wyłączną winę ponosi poszkodowany (pośrednio jako udziałowiec spółki). Powód, jako udziałowiec spółki wg reguł wynikających z ustroju spółki i kodeksu spółek handlowych, posiadał wiedzę co do stanu budowli. Przyjmując, że jest osobą której bezpośrednio groziła strata wynikająca z zawalenia się budowli, nie podjął działań przewidzianych w dyspozycji art. 439 k.c.

Sąd Okręgowy wskazał również na błędny sposób wyliczenia szkody wskazany w pozwie. Szkoda ta wg twierdzeń zawartych w pozwie wynosi 100% ceny udziałów, podczas gdy już w uzasadnieniu pozwu sam powód wskazuje, że zawalenie się budowli spowodowało spadek zainteresowania usługami spółki wielkości 30%-50%, jednocześnie nie wskazując co spowodowało 100% spadek wartości udziałów, czyli jak wskazany spadek zainteresowania przełożył się na spadek wartości. Powyższe świadczy o nieuprawdopodobnieniu przez powoda wysokości szkody, co już w istocie przemawiało za oddaleniem powództwa.

Ponadto Sąd uznał za zasadny zarzut pozwanego wskazujący na nadużycie prawa podmiotowego przez powoda. To powód bowiem zabudował dzierżawiony grunt pawilonem wystawienniczym i to powód na bieżąco sprawował pieczę nad budowlą. Próba konstruowania odpowiedzialności właściciela gruntu za budowlę wystawioną przez dzierżawcę (dodatkowo w sposób naruszający zasady projektowania a następnie wykonania i eksploatacji obiektu) stanowi nadużycie prawa i nie może korzystać z ochrony (art. 5 k.c.).

O kosztach postępowania Sąd Okręgowy orzekł stosownie do jego wyniku zgodnie z regułą z art. 98 k.p.c.

Powyższy wyrok Sądu Okręgowego z dnia 2 lipca 2012 r. został zaskarżony w całości przez powoda, który zarzucił mu naruszenie:

1. art. 361 § 1 k.c. poprzez jego niewłaściwą interpretację i przyjęcie, że wspólnikowi spółki kapitałowej nie przysługuje względem sprawcy szkody roszczenie o naprawienie szkody polegającej na zmniejszeniu wartości rynkowej udziałów spółki;
2. art. 217 § k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. poprzez nieuzasadnione oddalenie wniosków dowodowych powoda zgłoszonych w pozwie oraz w piśmie z dnia 2 lipca 2012 r., a w konsekwencji nierozpoznanie sprawy co do jej istoty;
3. art. 434 k.c. poprzez jego błędną interpretację i przyjęcie, iż odpowiedzialność samoistnego posiadacza odnosi się tylko do uszkodzeń mienia bądź szkód na osobie wywołanych poprzez zawalenie się budowli;
4. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną ocenę materiału dowodowego i przyjęcie, że powód nawet nie uprawdopodobnił wysokości szkody;
5. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną ocenę materiału dowodowego, a w konsekwencji błąd w ustaleniach faktycznych poprzez przyjęcie, że tylko i wyłącznie działania i zaniechania (...) Sp. z o.o. doprowadziły do utraty składnika majątkowego w postaci pawilonu wystawienniczego nr (...);
6. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną ocenę materiału dowodowego, a w konsekwencji błąd w ustaleniach faktycznych, poprzez przyjęcie, że powód, jako udziałowiec (...) Sp. z o.o. ponosi wyłączną winę za katastrofę budowlaną
7. art. 230 k.p.c., a w konsekwencji błąd w ustaleniach faktycznych, poprzez przyjęcie, że powód przyznał, poprzez niezakwestionowanie, iż jako udziałowiec (...) Sp. z o.o. posiadał wiedzę co do stanu budowli;
8. art. 228 § 1 k.p.c. poprzez przyjęcie, że jest faktem powszechnie znanym okoliczność nieuprzątnięcia śniegu z dachu hali, jako przyczyny katastrofy budowlanej w dniu 28 stycznia 2006 r.;
9. błąd w ustaleniach faktycznych poprzez przyjęcie, że powoda i pozwanego łączyła umowa dzierżawy gruntu i że to powód zabudował grunt pawilonem wystawienniczym i na bieżąco sprawował pieczę nad budowlą.

Powód wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego jej rozpoznania oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na apelację pozwany wniósł o jej oddalenie oraz o zasądzenie na rzecz pozwanego Skarbu Państwa kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje: apelacja nie uzasadniona.

Na wstępie należy odnieść się do zarzutów naruszenia prawa procesowego mogących mieć znaczenie dla poczynionych przez Sąd Okręgowy ustaleń faktycznych, gdyż jedynie prawidłowo ustalony stan faktyczny może stanowić podstawę oceny prawnej.

Zarzut opisany w 5 apelacji nie dotyczy jednak ani oceny dowodów ani ustaleń faktycznych – jako że wina jest elementem prawa materialnego, a nie procesowego.

Zarzut opisany w punkcie 7 – odnoszący się do wiedzy pozwanego jest bez znaczenia dla rozstrzygnięcia.

W sprawie niniejszej fakty istotne dla oceny odpowiedzialności Skarbu Państwa w płaszczyźnie przepisu art. 434 k.c. były bezsporne i zostały przez Sąd Okręgowy ustalone.

Sąd Apelacyjny podziela ocenę dowodów dokonaną przez Sąd Okręgowy i poczynione na tej podstawie ustalenia faktyczne, przyjmując je za własne.

Ustalenia te zostały poczynione w zasadniczej mierze na podstawie dokumentów i opinii rzeczoznawców.

Strona powodowa nie przedstawiła w toku procesu dowodów czy nawet twierdzeń dotyczących treści i czasu trwania umowy dzierżawy łączącej Spółkę – (...) – Spółkę z o.o. z siedzibą w K. (dalej: (...)) ze Skarbem Państwa. Poza sporem jednak pozostaje, że właścicielem gruntu na którym znajdował się Pawilon Wystawienniczy nr (...) – jest Skarb Państwa (odpis zupełny KW-K – k. 26-37 akt), dzierżawcą zaś tegoż gruntu były (...). Brak jest informacji co do treści umowy dzierżawy i czasu jej trwania, na potrzeby niniejszego postępowania wystarczające jest ustalenie, że (...) były dzierżawcą terenu jeszcze przed wszczęciem jakichkolwiek działań związanych z budową Pawilonu.

Z niekwestionowanych przez żadną ze stron w tym zakresie opracowań (Sprawozdanie z działalności Komisji powołanej przez Głównego Inspektora nadzoru Budowlanego (k. 120 – 131 akt) oraz opracowania Politechniki (...) (k. 132 – 180 akt), jak też cytowanych tam decyzji administracyjnych, jak decyzje o warunkach zabudowy, zezwoleń na budowę itp. – wynika, że od samego początku procesu budowlanego – inwestorem budowy Pawilonu były (...). Ta spółka zakończyła samodzielnie cały proces inwestycyjny i ona też samodzielnie władała i użytkowała tenże Pawilon.

Strona powodowa nie przedstawiła w tym zakresie żadnych dowodów i twierdzeń, jednakże nie zakwestionowała informacji w tym zakresie znajdujących się w cytowanych opracowaniach.

Mając na uwadze treść tych opracowań i treść cytowanych decyzji administracyjnych, istnieje postawa do odwołania się do przyznania takich okoliczności faktycznych (art. 230 k.p.c.) i potraktowania ich jako bezspornych.

Powód jest współnikiem (...) i z tego wywodzi swoje roszczenie odszkodowawcze.

Sąd Apelacyjny podziela ocenę Sądu Okręgowego rozumianą w ten sposób, że przepis art. 434 k.c. nie uzasadnia w realiach sprawy odpowiedzialności Skarbu Państwa jako właściciela nieruchomości, na której (...) pobudował i użytkował halę, która uległa zniszczeniu.

Sąd Apelacyjny podziela poglądy tak doktryny jak i orzecznictwa, iż przy odpowiedzialności *ex delicto* naruszenie danej normy prawnej (przepis art. 434 k.c.) jest tylko wówczas relewantne, gdy norma ta skierowana jest na ochronę poszkodowanego (Maciej Kaliński – szkoda poniesiona przez spółkę akcyjną a szkoda poniesiona przez akcjonariusza w świetle przepisów kodeksu spółek handlowych i kodeksu cywilnego – Przegląd Prawa Handlowego wrzesień 2007 r., oraz Marian Olechowski – O relacji między szkodą poniesioną przez spółkę akcyjną a szkodą poniesioną przez akcjonariusza – tamże).

Patrz także – wyrok Sądu Najwyższego z 10 października 1097 r. – III CKN 2012/97, uchwała SN z 27 kwietnia 2001 r. – III CZP 5/01, wyrok SN z 14 stycznia 2005 r. – III CK 193/04, wyrok SN z 24 września 2008 r. – II CSK 41/11.

Sąd Apelacyjny podziela argumentację przedstawioną przez M. Kalińskiego, iż na tak znaczne rozszerzenie odpowiedzialności, jak chce tego powód, nie pozwala również argument płynący z zamieszczenia w kodeksie cywilnym art. 446 § 2 i § 3, który w sposób szczególny przyznaje roszczenie osobom pośrednio poszkodowanym. Gdyby zasada ograniczenia indemnizacji do bezpośredniego poszkodowanego nie obowiązywała, regulacja taka byłaby zbędna.

Sąd Apelacyjny podziela także argumentację natury teleologicznej przedstawioną w cytowanym artykule przez M. Olechowskiego. Nie można bowiem oczekiwać, że podmioty prawa cywilnego będą ponosiły wszelkie konsekwencje, również te najodleglejsze – określonych zdarzeń prawnych. Byłoby to nie do pogodzenia z poczuciem sprawiedliwości, słuszością i zdrowym rozsądkiem (tamże).

Jednoznacznie za konstrukcją tzw. bezprawności względnej wypowiedział się też Sąd Najwyższy w cytowanych orzeczeniach.

Zachowanie sprawcze w rozumieniu przepisów o odpowiedzialności ex delicto musi być skierowane przeciwko poszkodowanemu.

Norma prawna zawarta w przepisie art. 434 k.c. chroni interesy osób poszkodowanych zawaleniem się budowli, nie chroni ona interesów udziałowców spółki z o.o., dzierżawiącą dany teren i użytkującą budowlą, którą sama wybudowała i którą włada.

W wyroku z 24 września 2008 r. – II CSK 177/08 Sąd Najwyższy jednoznacznie stwierdził, że narusza daną normę prawną tylko takie zachowanie, które godzi w chronione przez nią interesy.

W wyroku z 13 lutego 2009 r. – II CNP 67/08 Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że odpowiedzialność z tytułu czynu niedozwolonego powstaje tylko w wypadku naruszenia takich norm, które mają na celu ochronę interesów poszkodowanego.

Sąd Apelacyjny wskazuje ponadto, że z wykładni przepisu art. 361 § 1 k.c. wynika, że poszkodowanym w rozumieniu art. 415 k.c. jest ten, kto poniósł uszczerbek pozostający w adekwatnym związku przyczynowym z zawinionym czynem sprawcy. Adekwatny związek przyczynowy stanowi nie tylko przesłankę odpowiedzialności odszkodowawczej, ale jest także kryterium wyznaczającym jej zakres.

Następstwo w rozumieniu przepisu art. 361 § 1 k.c. jest normalne, jeżeli w danym układzie stosunków i warunków, oraz w zwyczajnym biegu rzeczy, bez zaistnienia szczególnych okoliczności, szkoda jest zwykłym następstwem tego zdarzenia (wyrok SN z 26 stycznia 2006 r. - II CK 372/05, wyrok SN z 9 lutego 2001 r. – III CKN 578/00).

Szkoda udziałowca Spółki z o.o. – to jest podmiotu, który użytkował budowlę uległą zniszczeniu, nie jest tożsama ze szkodą tegoż podmiotu i nie pozostaje w adekwatnym związku przyczynowym z zawaleniem się tej budowli. Obniżenie wartości udziałów będących własnością powoda nie pozostaje zatem w adekwatnym związku przyczynowym z zawaleniem się pawilonu.

Niezależnie od powyższego, Sąd Apelacyjny wskazuje, że powód w procesie nie wykazał, że Skarb Państwa był samoistnym posiadaczem budowli.

Zgodnie z treścią przepisu art. 339 k.c. domniemywa się, że ten, kto rzeczą włada, jest posiadaczem samoistnym.

Z twierdzeń obu stron procesu wynika jednoznacznie, że budowlą tą, od chwili podjęcia decyzji o budowie, przebiegu procesu, projektowania, przygotowania budowy, jej realizacji i posiadania oraz użytkowania – władała Spółka – (...).

Strona powodowa w toku procesu nie przedstawiła ani twierdzeń ani dowodów mogących prowadzić do odmiennych ustaleń – a zatem nie obaliła domniemania z przepisu art. 339 k.c. (vide także wyrok SN z 15 kwietnia 1966 r. – I CR 80/66).

W uzasadnieniu projektu kodeksu zobowiązań – Komisja Kodyfikacyjna – Podkomisja Prawa o Zobowiązaniach – zeszyt 4-6, Warszawa 1936 – główny referent projektu prof. Roman Langchonps de B., wyraził pogląd, że odpowiedzialnym z art. 151 k.z. (obecnie art. 434 k.c.) jest posiadacz, a nie właściciel budynku, gdyż to posiadacz ma faktyczną władzę i może przedsięwziąć środki zapobiegawcze.

„Posiadanie brać tu należy w technicznym znaczeniu prawa rzeczowego” – tamże.

Z tych wszystkich względów brak jest podstaw do oceny, że Skarb Państwa jako właściciel gruntu ponosi odpowiedzialność za szkodę powoda, zatem apelacje należało na mocy art. 385 k.p.c. oddalić.

O kosztach orzeczono zgodnie z art. 98 § 1 k.p.c. i art. 99 k.p.c. w zw. z § 6 pkt 7 i § 13 pkt 2 rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

af